

ILONA KULAK
Uniwersytet Jagielloński

**FONETYCZNE WYKŁADNIKI STYLIZACJI GWAROWEJ
HISTORII FILOZOFII PO GÓRALSKU JÓZEFA TISCHNERA**

„Wykorzystanie gwary jako tworzywa literatury ma bogatą tradycję. Jej obecność w strukturze utworów [często – uzup. I.K.] związana bywa z [...] tematyką poruszającą problemy społeczności wiejskich” (Wyderka 2017: 333). Na tym tle niewątpliwie wyróżnia się *Historia filozofii po góralsku* Józefa Tischnera, która wciąż może wywoływać dyskusję nie tylko w środowisku filozoficznym, lecz także filologicznym.

W dotychczasowych opracowaniach językoznawczych zwracano uwagę na problem tożsamości tekstu zapisanego *Historii filozofii po góralsku*, a następnie wygłoszonego (Krupska-Perek 1999). Omówione zostały także konstrukcje syntaktyczne utworu: typy zdań bezpodmiotowych (Pospiszyl 2001), struktury fleksyjno-syntaktyczne oraz konstrukcje leksykalno-frazeologiczne (Pospiszyl 2002). Nie przyglądano się natomiast szczegółowo, jakie gwarowe cechy fonetyczne wprowadza autor utworu i z jaką konsekwencją je realizuje. Opis dialektyzmów fonetycznych przyjęto więc za cel niniejszego artykułu. Do analizy włączono również wybrane zjawiska morfologiczne¹. Cechy systemowe gwary podhalańskiej opracowano na podstawie wstępu do *Ilustrowanego leksykonu kultury i gwary podhalańskiej* (Kaś 2015: 35–37). Pomocne w opisie gwary było porównanie wprowadzonej przez autora postaci wyrazu z formą mówioną².

Według typologii Stanisława Dubisza (1996: 17–18) opowiadania filozofa stanowią przykład dialektyzacji całościowej ze względu na zakres występowania składników stylizacyjnych. Pojawiają się one we wszystkich rodzajach wypowiedzi, zarówno w dialogach bohaterów, jak i narracji, na każdym poziomie języka (por. Wilkoń 1984: 15). Maksymalny stopień realizacji wyznaczników gwarowych sprawia, że tekst sprawia wrażenie autentyku (Dubisz 1996: 18–19), a sposób tworzenia wypowiedzi jest naturalny, wiarygodny. Tłumaczyć to można swoistym „bilingwizmem” językowym autora – jego umiejętnością posługiwania się dwoma kodami: ogólnym oraz gwarowym. J. Tischner, jako autochton, wprowadza cechy dialektalne na bardzo szeroką skalę. Na zawarcie w utworze pełnego systemu gwarowego nie pozwala oczywiście forma pisana.

Z zakresu wokalizmu najlepiej rozpoznawalne i uświadamiane przez użytkowników gwar południowomałopolskich są obecne w wymowie samogłoski pochylone. Autor na ogół konsekwentnie (z kilkoma wyjątkami³) oddaje realizację *a* pochylonego za pomocą litery *o*, w różnych kategoriach gramatycznych, np.

1. w rdzeniach wszystkich rzeczowników, czasowników, przymiotników, przysłówków i in. części mowy, także w przyrostkach słotwórczych, por. *powde*, *budorze* ‘rzemieślnicy zajmujący się budową domów’⁴ (8)⁵, *Podholu*, *pocierzu* (9), *Zokopanego*, *holny* (10), *Łaciok* (11), *trowa*,

¹ Np. realizacje samogłosek nosowych zależne są od pozycji morfologicznej (Kaś 2015: 36).

² Korzystano z nagrań magnetofonowych dołączonych do wydania III *Historii filozofii po góralsku* (Tischner 2008).

³ Np. *Skalki*, *halny* (14), *nas* (17).

⁴ Objasniano jedynie mniej znane wyrazy gwarowe.

robocek, przykład (12), *gwiazdy* (14), *zolu* (15), *gorzółka* (16), *biedoka* (17), *Dunajcem, Grobki, Zorębku* (19), *sektorzy* (26), *kramorze* (33); *musioleś, spytoleś, godać, ukozala, poli, zozdrości* (15), *przyświodyła* (19), *rod* (23); *Biotelega* (9), *rzodki* (14), *wozny* (20), *cornym* (24), *włosnej* (26); *teroz* (7), *cołkiym* (9); *sesność* (20), *naprowde* (7);

2. w formach czasu teraźniejszego czasowników koniugacji *-m/-sz*, por. *mo* (5), *nazywo* (7), *przysypio, popuko, poslucho, gro* (9), *ubywo, przepycho* (11), *zastawio, ceko* (12), *ogarnio, ucieko, rozrzydzo* (14), *wyoblapio* (15), *pyto* (17), *zacyno* (19); *umieros* (8), *mos* (18);

3. w formach czasu przeszłego czasowników rodzaju męskiego lp., por. *opowiadol, godol, miol, chowol, broł, zostol, spytol* (7), *dogodol, umierol* (8), *falszowol* (9), *targol, siadol, przykladol, prziciskol, zabacowol* 'zapominał', *wyrwol* (10);

4. w końcówkach fleksyjnych przymiotników oraz imiesłowów i zaimków w mianowniku lp. rodzaju żeńskiego, por. *drugo* (8), *zywo* (12), *cało* (14), *chudobno* 'biedna' (19), *pogodno* (21), *masońsko* (22), *piykno* (23), *ludzko* (27), *wydano* (32), *dziko, wściekło* (36), *wymarzono* (49), *tako* (59);

5. w końcówkach fleksyjnych rzeczowników w dopełniaczu lp. rodzaju nijakiego, por. *zycio* (8), *wąchanio* (32), *wierzynio* (63).

Zwężona przed spółgłoskami półotwartymi samogłoska pochylona *a* (dźwięk pośredni między samogłoskami *o* i *u*) zapisywana jest zwykle jako litera *ó*, np. *kochóm* (7), *godóm* (11), *mómy* (59), *lómie* (13), *pón* (17), *zómku* (17), *tóniec* (20), *wiónka* (24), *tónica, tóniecznika* 'mężczyzny, który dobrze tańczy' (56), *wóm* (9), *nóm* (24). Od przyjętej przez autora zasady są liczne odstępstwa, por. *spuscom* (18), *zomku* (17), *Pon* (18), *poński* (17), *wom* (49). Dowolność panuje także w zapisie samogłoski *o* ścieśnionej przed sonorantami, np. *skóńcyła* (7), *góniyl* (11), *góniely, dogónić* (25); *kónie* (9), *stróny* (15), *slónka* (17), *ocóm, smakóm, usóm* (23), *ogón* (36), *nosióńka* (37), *dóm* (47), *Grónkowa* (89), *Platón* (75); *spokrewnióno* (19), *przerobióne* (25); *óna* (10), *ón* (10), *óni* (13); *kóronami* (58); półfonetyczne *korune* (102); por. zapis nieuwzględniający zwężenia: *skońcyła* (47), *końca* (11), *plomienie* (16), w *pierony* 'precz' (20), *slonko* (31), *Gronkowa* (89), *pierścionek* (45), *cyrwone* (9), *wypuscony* (47), *drobiony* 'krok taneczny' (51), *oni* (18), *one* (24).

W gwarze samogłoski pochylone oraz zwężone *o* występują także w grupach powstałych z rozkładu samogłosek nosowych. Autor nie stosuje jednak połączeń literowych samogłoska i spółgłoska nosowa, a głoski będące odpowiednikami liter *ę* i *ą* zapisuje najczęściej zgodnie z ortografią ogólnopolską⁶.

Rozbieżności pojawiają także się w zapisie samogłoski *e* ulegającej zwężeniu do *y*. Nie można jednoznacznie stwierdzić, jakie kryterium w zapisie pochyleń przyjął autor. Niekonsekwencja ta wydaje się przypadkowa, niemotywowana. Przykładowo w narzędniku rzeczowników lp. pojawiają się zarówno końcówki *-em*, jak i *-ym*, m.in. *okiem, cłkiem* (9), *Łaciokiem* (12), *Stefkiem* (13), *śniegiem, potokiem, Rogoźnikiem, Anaksymandrem* (14), *Jędrzkiem, dymem* (15), *Dunajcem* (18), *Turbaczem* (19), *fundamentem* (73), por. *Anaksymandrym* (11), *dyscym, dychym, muzykantym, wiatrym* (14), *popiołym* (15), *chłopym, Dunajcym, uchym* (37), *brzuchym* (41), *kłogiy*

⁵ W nawiasach okrągłych podawano stronę książki, na której występuje cytowany wyraz. Odnotowywane jest tylko pierwsze wystąpienie jednostki leksykalnej. Jeśli numer strony znajduje się po kilku oddzielonych przecinkami wyrazach, oznacza to, że wszystkie poprzedzające nawias słowa zamieszczone są na tej samej stronie.

⁶ Zjawisko omówione zostało szerzej w części artykułu dotyczącej realizacji samogłosek nosowych.

‘podpuszczka naturalna’ (43), *dzieckiyim* (45), *Jędrzkiym Kudasikiym* (46), *biskupym* (46). Podobnie rzecz ma się z realizacją samogłoski w grupie wygłosowej *-ej*, np. *Bańskiej* (10), *pierwej*, *Waksmundziej* (11), *nobardziej*, *Lopusnej* (12), *Józkowej* (25), *włosnej* (26), *inacej* (38), ale *całyj* (7), *totyj*, *wysyj* (10), *cielesnyj* (41). W zakończeniu dopełniacza, celownika i miejscownika przymiotników czy zaimków oraz w stopniu wyższym i najwyższym przysłówków spółgłoska może w gwarze ulegać redukcji, takich przykładów jednak nie odnotowano. W wielu wypadkach formy o podobnej strukturze (nie tylko wyrazy pokrewne) zapisywane są w odmienny sposób, np. *Czerwiennego* (25) / *cyrwone* (9), *cyrniawe* (11), *cyrwiyni* (15), *cyrwiennego* (23), *ocyrniać* (43); *dzień* (13) / *tydziń* (74); *piersy* (7), *pierwej* (11), *piersóm* (19), *pierwsze* (37), *pierse* (39) / *piyrnymi* (5), *piyrsy* (58); *pomierzanie*, *pomierzali* (8) / *pomiyrzyć* (8); *ser* (66), *serowate* (92) / *syr* (92); *stery* (20) / *stiry* (21); *ten* (7) / *tyn* (11); *ziem* (9) / *ziym* (19). Zwężenie samogłoski *e* pojawia się także w czasownikach trzeciej osoby lp., por. *wiy* (6), *ziy* (17).

Zapis samogłosek nosowych uzależniony jest od ich pozycji w wyrazie. W śródgłosie autor, zgodnie z zasadami ortograficznymi, używa liter *q*, *ę*, np. *pocątku* (5), *książkach* (7), *mąci*, *wiązóm*, *przyciągały* (9), *gałąź*, *bolący ząb*, *ląka*, *odsunąć* (10), *pająk*, *rządzi* (12), *wyprzagniesz*⁷ (16); *wsędy*, *mędroł* (5), *Nędza*, *ozębniela*, *księdza* (7), *Lędaku*⁸ (9), *zęby*, *przysięge*, *wystygniętemu*, *między* (10), *pamięć* (12), *zgęstnieje* (13). Jedynie w dwóch czasownikach odpowiednik *ę* zapisany jest zgodnie z wymową, por. *potympienie* (43), *spyntać* (49). W utworze pojawia się też forma *renke* (36), w tym wypadku jednak ścieśniona wymowa samogłoski nie została przez piszącego uwzględniona; por. *ręce* (46). Częściowy rozkład samogłoski nosowej następuje w wyrazach *gęmby* (32), *gęmbie* (42), *gęmbe* (47); por. *gębe* (17). Denazalizacja w śródgłosie występuje jedynie leksykalnie, choć i tak nie we wszystkich wypadkach, np. *bede* (7), *bedóm*, *bedzie* (28), *miyso* (27), *miysopusty* ‘karnawał’ (51), *piyknie* (16), *piekno* (57), *piytności* (101), por. *będzie* (25), *nopiękniejsej*, *piękności* (61).

W wygłosie, gdzie realizacje zależne są od pozycji morfologicznej (Kaś 2015: 36), odpowiednik ogólnopolskiego *ą* występuje zasadniczo jako grupa *-óm*, np. w czasownikach trzeciej osoby lm. czasu teraźniejszego, por. *sanujóm*, *ucóm* (7), *wiązóm*, *idóm* (9), *bijóm*, *grajóm* (10), *zrejóm*⁹, *wiedzóm* (12); w narzędniku lp. rzeczowników, przymiotników, imiesłowów przymiotnikowych i zaimków rodzaju żeńskiego, por. *chorobóm* (9), *dzióróm*, *nogóm* (10), *wodóm* (14), *émóm* (15), *cystóm* (7), *kościelnóm* (8), *dobró* (18), *długóm*, *krótkóm* (21), *kozdóm* (10), *drugóm* (12), *wygranóm* (10), *takóm samóm* (8), *jóm* (10), *tóm* (12), *swojóm* (14). Obok takiego sposobu zapisu pojawiają się formy bez zwężenia, np. *pooblapiajom* ‘przytulą kolejno jednego po drugim’, *idom* (16), *rządzom* (20), *krązom* (32), *uwolniom* (33), *migajom* (31), *dusom* (45), *ziemiom* (46), *dolom* (67), *cienkom* (21), *takom* (17), bądź ze znakiem *ą* (głównie w zapisie czasowników, rzadziej rzeczowników i przymiotników), np. *robią* (22), *krązą* (37), *mogą* (16), *mnozą*, *dzielą* (22), *rządzą* (27), *górą* (25), *niemą rybą* (28), *Marysią Chudobą* (19), *Lucyną*, *Renatą* (47), *wędką* (20), *dozywotnią* (47), *swoją* i *cudzą* (41). Bardziej konsekwentnie realizowana jest natomiast w wygłosie samogłoska nosowa *ę* – jako samogłoska ustna *e*, niezależnie od części mowy i przypadku, np. *naprawde*, *grape* ‘wzniesienie’, *rzeke* (7), *wieże*, *głowe* (8), *chorobe*

⁷ Wymowa gwarowa czasownika *wyprzagnąć*.

⁸ Prawidłowa nazwa to *Lendak* (wieś w północnej Słowacji). Prawdopodobnie pomyłka autorska lub korektorska.

⁹ Odmiana gwarowa czasownika *zreć*.

(9), *bitwe, łapke, cie, przysięge* (10), *kose* (11), *trowe* (12), *Orawe* (13), *bede* (7), *pude*¹⁰ ‘pójde’, *nojde* ‘znajde’, *myśle* (39). Wyjątek stanowi zaimek *się*, zapisywany w różny sposób, por. *się* (np. 5, 7, 19) / *sie* (np. 16, 18, 19). Końcówki niektórych czasowników pierwszej osoby lp. czasu teraźniejszego lub przyszłego prostego realizowane są jako *-ym* (wpływ języka słowackiego), np. *widzym, patrzym* (24), *wiym* (39), *słyszym, robiym, chodzym, mogym* (42), *wypytyjym, przepytujym, podpytyjym* (45), *fcym* (49), *potakujym* (70), *wierzym* (75), *umiym* (81), *pijym* (92); *bedym* (7), *powiym* (39), *obrazym, zgrzysym, napijym* (92); w jednym wypadku jako *-em* (bez zwężenia samogłoski): *weznem* (81).

Charakterystyczną cechą gwar południowomałopolskich jest brak przegłosu samogłoski *e* w *o* przed spółgłoskami przedniojęzykowymi twardymi. W tekście niniejsze zjawisko ilustrują głównie formy czasownikowe, por. *biere* (9), *piere* (14), *przewiedło* (18), *rozniesła* (22), *bieróm* (56), *wiedóm* (70), *wyberóm* (81), *niese* (83), rzadziej rzeczownikowe, por. *w pierony* (20), *na wiesne* (31), *z wiesnóm* (54), *pieroństwo* ‘coś uciążliwego, złośliwego’ (95), *ki pierón* ‘przekleństwo’ (96), oraz przymiotnikowe – *pierońskóm* ‘ogromną’ (36).

W utworze nie pokazana została najbardziej reprezentatywna cecha gwary podhalańskiej – archaizm podhalański, zarówno pierwotny – uzasadniony historycznie, występujący po zmaszowanych spółgłoskach *š, ž, č, ž*, jak i wtórny (analogiczny) – po pierwotnie zmięczonych samogłoskach zębowych *c, z* (Kaś 2015: 37). W wersji mówionej książki właściwość ta jest wyraźnie akcentowana przez J. Tischnera, m.in. w wyrazach *Zydz* (5), *cystóm* (7), *sydło* (10), *gorsy* (43), *cysto* (67), *Zyd* (79) czy *Turcy* (5) – przykład archaizmu wtórnego. Autor zachowuje natomiast w tekście (choć nie we wszystkich formach) samogłoskę *i* po dawnym frykatywnym *ř*, np. *przychodzi* (9), *prziciskoł, przisięge, przywracoł* (10), *przi* (11), *domierzi* (12), *zapatrzy* (16), *wytrzymać* (20), *prziskoł* (24), *trzimo* (32), *przigrzoło* (54), *skrzydła* (61), por. z wyrazami, w których nie została uwzględniona niniejsza cecha, np. *przypatrzy, trzy, przyciągały, przysypio* (9), *przysposobić, przykładoł* (10), *przy* (11), *przykład* (12), *trzymała* (13), *przysel* (17), *przywiązać* (18).

W zakończeniu form czasowników trzeciej osoby czasu przeszłego na *-il, -ila, -ili, -ily* J. Tischner wprowadził pisownię oddającą wymowę, np. *ozyniyl* (7), *przywróciyl* (10), *wywoziyl* (13), *nosiyl* (15), *złakomiyl* (18), *utopiyl* (18); *różniyla* (8), *wypiyla* (12), *prościyla* (27); *kotwiyla się* ‘przykrzyło się’ (7), *nawiedziyla* (7), *pokrzywiyla* (38); *góniyla* (10), *porobiyla* (15), *nazłościyla* (17); *podchodziły* (8); *potopiły* (65). Pojawiają się także wyrazy, które odzwierciedlają rozszerzenie artykulacyjne samogłosek *i*, *y* przed spółgłoskami półtwardymi, np. *radziel, świeciel* (17), *ozeniel* (19), *prawiel* (22), *doradziel* (26), *jeździeł* (32), *ozbębniela* (7), *popśnielo* (85), *namówieli* (18); *góniely* (25), *siela* (30), *mielości* (15), *mielośnie* (13), *mielośnik* (15). Podobny zapis stosowany był wcześniej przez Kazimierza Przerwę-Tetmajera w zbiorze opowiadań *Na Skalnym Podhalu* (Przerwa-Tetmajer 1955), por. *hodziela* (72), *zaleciel* (74), *zabiěl* (75), *nosiěl* (78), *zonacél* ‘czasownik nabierający znaczenia dzięki kontekstowi’, *zalubiěl* (87). Rzadziej autor wprowadzał formy utrwalające charakterystyczne dla rodzaju męskiego przejście wygłosowego lub śródgłosowego *-il, -yl* w *-ol*, por. *wypatrzoł* (25), *patrzoł* (34), *umysłol* (41). Część wyrazów obrazuje wymowę zgodną z językiem ogólnym, np. *wypuścił* (18), *różnił, robił* (86); *ozchodzili* (14), *potracili* (27), *chycili* (78). Odnotowano także przykłady oddające znaną z północnego obszaru

¹⁰ Zapis w pełni zgodny z wymową.

dialektalnego twardą wymowę *l*, mianowicie *uchyłylek* (68), *pokwołył, przykwołył, podzielył* (69), *ozeżył* (73).

W tekście odnaleźć można również przykłady, których zapis uwzględnia charakterystyczną wymowę czasowników trzeciej osoby kończących się w bezokoliczniku na *-nąć* oraz *-ąć*. W wypadku lp. rodzaju męskiego następuje redukcja morfemu czasu przeszłego (*-ł*), por. *wzión* (9), *pojon* (22), *drgnón* (40), *wycion* (44), *machnón*, *wyciągnón* (63), *pocón* (74), *hipnón* (80), zaś w lp. rodzaju żeńskiego oraz w lm. zastąpienie go przez *-n-*, np. *zaceny* (22), *wziyna* (46), *płynyna* (97); *wziyno* (55); *wziyni* (56), *zacyni* (19), *płyneny* (87).

Jednym z gwarowych zjawisk ogólnych z zakresu konsonantyzmu jest udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa. Jej obecność można oczywiście usłyszeć w wersji czytanej książki. Stosowany przez autora zapis ortograficzny naturalnie nie pozwala na pokazanie tej cechy systemowej. W utworze pojawia się wyłącznie jeden przykład, który ilustruje udźwięcznienie spółgłoski właściwej przed samogłoską lub spółgłoską półotwartą, mianowicie forma *jag-eście* (13)¹¹; por. *jak-eś* (86). Nie jest to więc z pewnością zabieg celowy. Przypadkowy może być także zapis niezgodny ze stanem wymowy jaki panuje w południowej i zachodniej części Polski. Chodzi mianowicie o zamianę spółgłoski właściwej dźwięcznej na bezdźwięczną przed spółgłoskami sonornymi, por. *cymus nie* (8), *jus lepse* (59), *jus rade* (81). Odnaleźć można również przykład, który wskazywałby na sprzeczne z zasadami fonetyki występowanie spółgłoski właściwej bezdźwięcznej przed dźwięczną, por. *jus ze* (63). W tekście obecne są i formy trafnie obrazujące udźwięcznienie międzywyrazowe, np. *nieg-ze* 'niechże'¹² (12), *jagze* (100), *jus taki* (82), a nawet ubezdźwięcznienie wsteczne, por. *fte* 'wtedy' (61).

Do repertuaru wykorzystanych w utworze środków stylizacyjnych należy ponadto jedna z najbardziej charakterystycznych cech dla gwar południowomazowieckich – mazurzenie. Zapis przeważającej części wyrazów odzwierciedla zastępowanie w gwarze spółgłosek dźwięcznych spółgłoskami zębowymi, niezależnie od części mowy czy pozycji w wyrazie, np. *znacy* (5), *umieros* (8), *cujes* (9), *zył* (11), *łacy* (16), *Stasek* (7), *carownica* (9), *sprzecności* (10), *sydło* (10), *klesce* (10), *robocek* (12), *becce* (17), *skoła* (19), *dysc* (31), *cyścowe* (8), *starsy* (14), *duzo* (15), *casym* (7), *zwycajnie* (13), *jesce* (7), *sesności* (20). Niektóre formy pokazują także zamianę spółgłosek dźwięcznych na miękkie, np. *śli* (13), *różni* (8), *śpicym* (10), *Chyżnym* (10), *rešta* (13), *skołe* (19), *śpyto-lu* (27), *grzyśnikowi* (50), *śtafeta* (51), *herštami* (72), *śtukmistrz* (66), *straśnie* (17), *woźniejse* (26), *arešťancki* (35), *koździutkim* (48), *ślachetnóm* (61), *poboźni* (96). Odnaleźć można również przykłady, w których dodana litera *i* oznacza przekształcenie uprzedniej spółgłoski w środkowojęzykową, por. *siumnie* 'elegantko' (24), *siumnie* 'porządne' (50), *siablóm* (77), *Trybsia* (91).

Autor rzadko uwzględnia mazurzenie w nazwach własnych. Nazwiska, imiona oraz toponimy zapisywane są najczęściej według zasad ortograficznych, por. *Szewczyki* (21), *Koszarek* (30), *Walczak* (31), *Różańskim* (44), *Borowiczem* (44), *Szewczykowa* (47), *Staszków* (47), *Gorgiasz* (36), *Wilczek* (50), *Ćwiżewicz* (50), *Kilanowicz* (52), *Leszek Szewczyk* (58), *Mieguszowiecki* (58), *Maczewskie* (60), *Maciasz* (60), *Bubisz*

¹¹ Zapis partykuły *-ze* (gwarowe *-ze*) oraz ruchomych końcówek osobowych nie jest ujednolicony. Można odnaleźć zapis z użyciem apostrofu (jedno wystąpienie), łącznika lub bez znaków graficznych, por. *z becki 'k wskoczył* (36); *powiedz-ze* (23), *pobośkoj-ze* 'pocałujże' (71), *jak-ze* (33), *cialem-ześ* (55); *witojze* (31), *dejze* (87), *jagze* (100), *niegze* (103); *bogaty-k* (49), *już-eś* (18), *cyi-ście* (96), *jag-eście* (13), *choć-jeś* (63); *bok* (91), *cok* (70), *zaroeś* (34), *inoś* (18), *kiebyś* (17), *toś* (10), *boś* (28), *aleś* (41), *cobyście* (17), *zeście* (43).

¹² Autor uwzględnił też przejście wygłosowego *-ch* w *-k*.

(73), *Łukasz* (73), *Ambroż* (84), *Pudzisz* (89), *Greczkiem* (102), *Olszewskóm* (102), *Adamczyka* (105); *Staszel* (13), *ze Szafłar* (19), *Turbacz* (21), *z Czerwiennego* (25), *ze Szczawnicy* (27), *z Dursztyna* (52). Wymowy gwarowej w zakresie opisywanego zjawiska nie pokazują także niektóre apelatywy, np. *wieża* (8), *żaba* (25), *szczęki* (27), *szłuźbe* (47), *akuszerka* (47), *życeniu* (44), *obżarstwym* (71), *pszczołom* (71), czasowniki, np. *falszował* (9), *czcóm* (100), zaimki, por. *wszyscy* (9), liczebniki, por. *sześciu* (84), *szósto* (95), czy partykuły, por. *już* (9), *przypotrz-że* (56). Można przypuszczać, że ograniczenie zjawiska mazurzenia wiąże się z zachowaniem komunikatywności tekstu, a także przyzwyczajeniami językowymi filozofa.

W gwarowej wymowie przyrostka *roz-* tworzącego czasowniki i imiesłowy pomijana jest zwykle spółgłoska sonorna. W tekście zanik litery *r* również nie występuje regularnie, choć formy z prefiksem *oz-* przeważają, np. *ozbębniela* (7), *ozleciół* (13), *ozchodzili* (14), *oznosić* (19), *poozglądaj* (24), *ozglądół*, *ozpowiadół* (25), *ozrywó* (27), *ozezłościł* (43); *ozeschnięto* (17), *ozrywany* (27), *oskręcono* (41), *ozdarty* (55); por. *rozrzedzi*, *rozrzedza* (13), *rozjaśnić* (27), *rozdział* (29), *rozpowiadali* (33), *rozprawiół* (48), *rozchodzi* (76), *rozezłoscony* (63). W kilku wypadkach można zaobserwować dodatkową zmianę w grafii, która oddaje ubezdźwięcznienie wsteczne, por. *ospowiadac* (87), *osfyrtło* ‘rozeszło’ (95), *ospiyro* (102). Odwzorowując wymowę, J. Tischner wprowadza też redukcję początkowego *r-* w formach czasu przeszłego czasownika *być*, np. *ostoł* (12), *ostała* (55), *ostoł* (57).

W tekście zaświadczone również zostało stwardnienie *r* miękkiego, np. *podrucic* (79), *rucać* (84), *świerbi* (61), *ruci* (9), *rucił* (96), *umres* (11), *bier* (31), *ruć* (52). Wymowę dawnej grupy **zr-* ilustrują natomiast takie przykłady, jak *pożreć* (9), *pożrej* (30), *pożryć* (50), *pożroł* (56), *pożryciesz* (58).

W gawędach występują ponadto realizacje obrazujące przejście wygłosowego *-ch* w *-k* w miejscowniku lm. rzeczowników, przymiotników i zaimków, np. *badaniak* (17), *Tatrak* (21), *zaświatak* (28), *kościolak* (51), *ocak* (61), *skrzypcak* (64), *górak* (78), *plecak* (83); *niezyniatyk* (7), *wnikliwyk*, *uconyk* (17), *wybranyk* (28), *państwowyk* (29), *starsyk* (44), *chłopięcyyk* (43); *totyky* ‘tych’ (7), *takik* (46). Cecha ta nie jest wprowadzana regularnie. Można bowiem zauważyć, że niektóre formy w tych samych pozycjach odwzorowują wymowę ogólnopolską, np. *książkach* (7), *myślach* (12), *nogach* (16), *portkach* (17); *złych* (9), *podhalańskich* (17). Niekonsekwencja pojawia się również w zapisie partykuły w strukturze rozkaznikowej *niech* (12) / *niek* (77). Przejście wygłosowego *-ch* w *-k* występuje również – choć nie w każdej formie – w odmianie liczebników i zaimków, ilustrują to następujące przykłady: *poetów dwók* (46), *polityków trzók* (46), *trzek* (58); *ik* (10) / *ich* (22), *tyk* (30). W wymowie gwarowej *-k* pojawia się także w czasownikowej końcówce pierwszej osoby lp. czasu przeszłego oraz w aglutynancie pełniącym funkcję wykładnika pierwszej osoby lp. czasu przeszłego, występującym z innymi częściami mowy niż czasownik lub samodzielnie. Cechę tę również uwzględni autor, np. *wiedziałak* (10), *bylek* (28), *uchylylek* (68), *zdązylek* (72), *powiedziałbyk* (109); *jaki byk miał interes* (7), *to byk może i umar*¹³ (8), *to byk jóm w portkach nosił* (17), *kie-jek przysel ku niej* (23); *z becki 'k wskocyl* (36); *bogaty-k, bo*

¹³ Zapis partykuły *by*, czasem rozszerzonej o ruchome końcówki osobowe (np. *-byś*), nie został uporządkowany. Zdarza się, jak w niniejszym przykładzie, że *by* po spójniku jest pisane oddzielnie, łącznie natomiast wtedy, gdy pojawia się po zaimku (w obu wypadkach niezgodnie z zasadami ortograficznymi), np. *Jakbyś siedziół w Chyżnym, to byś tak samo godoł* (11); *Jakby były, to by nie były omamami* (24); (...) *i tak byś tego nie opedziół, bo by ci się furt przemieniáło* (69); *I staje się, jako by* [‘jakby’] *był obrozkim samego siebie* (62); *Tyn, fto sie do rządu bierę, powinien nojbarzej rozum doskonalić. Co by nie był ciymny* (107); *„Kzesny ojce, coby to miało znaczyć to – udziałowiec”* (56); (...) *nie barz wie, coby to za muzyka była, coby jego tak wciągała* (57).

*móm, co fcy*m (49); *kiebyk miól jakóm takóm babine ...* (62); *Pokutujym (...)* *za to, cok nagr*zysyła (70), *bok go na upl*azie (...) *poznól* (91).

W utworze pojawiają się poza tym wyrazy, które oddają występujące leksykalnie przejście *ch-* w *k-* w nagłosowych grupach spółgłoskowych, np. *krzesny* (56) *co kwila* (83), *kwolić*, *pokwolić* (50), *pokwołył*, *przykwołył* ‘przytaknął’ (69), *ukwalujóm* (81), też *chwolić* (85), *chwoli* (91). W formach czasownika *chcieć* pojawia często zamiana *ch-* na *f-*, np. *fcieli* (18), *fcóm* (40), *fces* (42), *fciól* (17), *fciáló* (27), por. *chciołby* (7), *chcieli* (34), *chciáló* (13), *chcialby* (15). Zastąpienie nagłosowego *k-* przez *f-* występuje natomiast w formach zaimków, por. *fto* (5), *ftosi* (7), *ftorej* (34), *ftorych* (47), *ftorym* (67). Autor wprowadza także formy typu *wto*, *wtoz* (16), *wtory* (19), *wtosi* (26), *wtore*, *wtorego* (40), *wtoro* (61), które – jak się wydaje – odzwierciedlają dążenie J. Tischnera do zapisu ortograficznego wymowy gwarowej.

Autor nie uwzględnił z reguły protez. Labializacja zaznaczona została jedynie w dwóch formach: *łoscyrstwo* (26), *łobjaśniól* (30), choć w wersji mówionej gawęd można niniejszą cechę usłyszeć często. Przydech oraz prejotacja z racji leksykalnego charakteru występują rzadko nawet w wymowie. Odnotowano jednak kilka przykładów ilustrujących tę właściwość, por. *hadukat* (35), *jaz* ‘aż’, *janiól* (40), *janiółka* (62), *Jantygon*a (46), *Jewcie* (76).

W gawędach można ponadto odszukać liczne przykłady, które pokazują uproszczenia wygłosowych grup spółgłoskowych w czasownikach trzeciej osoby lp. czasu przeszłego rodzaju męskiego, m.in.

1. grupy *-dl*, np. *seł* ‘szedł’ (17), *pry*seł (17), *wy*seł (21), *po*seł (30), *do*seł (32), *w*seł (44), *ob*seł (58); *prze*wiód (39), *wy*wiód (55), *po*wiód (71), *w*pod (7), *sio*d (18), *o*zesed (65);
2. grupy *-kl*, np. *uci*óok ‘uciekł’ (26), *rz*óok ‘rzekł’ (73);
3. grupy *-gl*, np. *strz*óok ‘strzegł’ (7), *l*óg ‘legł’ (54), *spo*strzóg (74); *móg* (17);
4. grupy *-sl*, np. *podr*ós (57), *przyni*ós (101), *podni*ós (104);
5. grupy *-rl*, np. *umar* (8), *pomar* (87);
6. grupy *-zl*, np. *wynal*oz (8), *nal*oz (11).

Nie zostały natomiast przez autora skrócone grupy *-śc*, *-źć*, por. *długość*, *dość* (8), *jeść* (13), *przepaść* (16), *należć* (106).

W tekście występują także wyrazy oddające realizację nagłosowych grup spółgłoskowych różnych części mowy, por.

1. grupa *zn-*, np. *nal*oz (11), *no*jde (39), *na*śli ‘znaleźli’ (58), *nal*azło (87), *nale*źć (106);
2. grupy *ws-*, *wsz-*, np. *spól*ne (79), *styd*zić (50), *styd*zi (83), *sy*tko (10), *syć*kim (30), *sys*cy (43);
3. grupa *sp-*, np. *proci*wiół ‘sprzeciwiał’ (51), *proci*wie ‘sprzeciwie’ (66);
4. grupa *chw-*, np. *ch*yci (9), *ch*yć (11), *ch*ytajóm (14), *ch*yto (30).

Na wzór wymowy uproszczone zostały ponadto formy czasowników, np. *bee* ‘będzie’ (25), *bees* ‘będziesz’ (23), *obiesi*ć ‘obwiesić’ (46), *pockoj*cie ‘poczekajcie’ (28), *pude* ‘pójdę’ (39), *podź*cie ‘pójdźcie’ (87), *przydź*cie ‘przyjdźcie’ (73), *przyd*zie ‘przyjdzie’ (81), *pu*dziemy ‘pójdziemy’ (110), *pedz*iane ‘powiedziane’ (5), *przeped*zić ‘przepowiedzieć’ (16), *pado* ‘powiada’ (17), *trza* ‘trzeba’ (7). Autor uwzględnił też zanik spółgłosek wygłosowych, por. *pote* ‘potem’ (5), *wte* ‘wtedy’, *kie* ‘kiedy’ (8), *prze*cie ‘przecież’ (24), *fte* ‘wtedy’ (45).

Historia filozofii to również źródło zachowanego w gwarze przedrostka *na-* tworzącego (obok *naj-*) stopień najwyższy (Jędrzejewska, Stieber 1951: 155), np. *nobardziej* (12), *nopierwej* (25), *nowoźniejse* (40), *nolepso* (42), *nowysyj* (58), *nopięknjejsej* (61), *noinakso* (70), *nostarsy* (72); por. *najmniej*, *najbardziej* (18), *noznaczniejsy* (23), *nojąłowniesy* (33), *nojąrażniej* (62), *nojąbarzej* (81), *nojąpierwej* (96).

W tekście pojawiają się także znamienne dla gwary postaci imiesłowów, np. *rozpatrujący* (26), *stający* (44), *siadający*, *patrzący* (48), *chodzący* (52), *pomijający* (54), *niesący* (86). Rzadko występują formy z końcówkami ogólnopolskimi, por. *pomijający* (26), *przemijające* (72).

Tekst zaświadcza ponadto obecność w gwarze góralskiej zaimków oraz przysłówków zakończonych na *-i*, np. *ftosi* (7), *jakiesi* (10), *cosi* (14), *kasi* (22), *kogosi* (65). Odnotowano także zaimki wskazujące rozszerzone o przedrostek *to-*, np. *toty* 'tych' (7), *totyj* 'tej', *totym* 'tym' (10), *toto* 'to' (12), *tota* 'ta' (22), *toci* 'ci' (23), *totóm* 'tą' (70), czy też zmiękczenie przyimka przed spółgłoskami nosowymi, por. *śnióm* (57), *ś'niego* (7), *ś'nik* (50), *ś'nim* (85), *ś'nimi* (96)¹⁴.

Nie sposób pominąć niekonsekwencji w zakresie ortografii oraz pisowni łącznej/rozdzielnej, choć kwestia ta wychodzi poza zakres artykułu. Nie ma także znacznego wpływu ani na odwzorowanie wymowy gwarowej, ani na recepcję utworu. Różna grafia dotyczy form *cicho*, *Małe Ciche* (30) / *ciho* (21); *na wierch* (45) / *wierhami* (87); *dziure* (62) / *dzióra* (62); *ni ma* (16), *ni mo* (7) / *nima* (24), *nimo* (57). Zaskakiwać mogą przykłady, które winny być zapisywane jako jeden wyraz, np. *na roz* 'naraz' (15), *roz kiela cos* 'czasem, niekiedy' (44), *z tela* 'stąd' (110). Ponadto autor wprowadza nieświadomie zapis półfonetyczny słowa *dutków* 'pieniędzy' (93). Kryterium morfonologiczne skłaniałoby raczej do pisowni *dudki* (Kaś 2015: 34).

Uwagę zwracają dwie formy z charakterystycznym dla gwary spiskiej morfemem czasownikowym *-uvać* (w opozycji do *-ovać* na Podhalu czy Orawie), mianowicie *wojówala* (10), dalej już *wojowali* (26), *wojowoł* (104), oraz *wydedukówół* (39)¹⁵. Obecną w formantach niniejszych wyrazów literę *ó* trudno uznać za ortograficzną postać zwężonej samogłoski *o*, gdyż zmiany tej nie można uzasadnić fonetycznie. Zwężenie samogłoski *o* do *ó* następuje jedynie przed spółgłoskami sonornymi. Taki zapis czasowników wydaje się nieprzypadkowy, biorąc pod uwagę fakt, że J. Tischner poznał w dzieciństwie odmianę jurgowską gwary spiskiej¹⁶, która obok gwary podhalańskiej czy orawskiej należy do małopolskiego obszaru dialektalnego. Filozof nie był rodowitym Podhalaninem, jego matka pochodziła ze Spiszu, ojciec z Nowego Sącza (Galarowicz 2013: 13). W rodzinnej wsi matki, Jurgowie, wychowywał się w tradycji dziadka, Sebastiana Chowańca, tam też, jak sam mówił, nauczył się „góralskiej mowy i obyczaju” (Bonowicz 2007: 27; Galarowicz 2013: 14). Później J. Tischner związany był przede wszystkim z Łopuszną, choć utrzymywał także kontakty językowe z mieszkańcami innych podhalańskich wsi, w których przez jakiś czas mieszkał: Tylmanowej, Chabówce, Rabie Wyżnej, Rogoźniku (Bonowicz 2007: 22–72).

¹⁴ Zastosowane w tekście apostrofy są zbędne. *Ś* jest przyimkiem, a więc zgodnie z zasadami ortograficznymi – którymi kieruje się autor – pisownia winna być rozłączna.

¹⁵ W zapisie fonetycznym przyrostek ten ma zwykle postać *-uvać*, np. Grochola-Szczepanek 2012: 53.

¹⁶ Cechy tej odmiany gwary spiskiej nie różnią się znacząco od cech gwary podhalańskiej. W Jurgowie, podobnie jak w języku Podhalan, wygłosowe *-ch* oraz *-w* przeszły w *-k* w końcówkach fleksyjnych, np. *chłópók* 'chłopów', *butak* 'butach' (Grochola-Szczepanek 2012: 53). Jedyną cechą relevantną jest właściwie morfem czasownikowy *-uvać*.

Tekst J. Tischnera ujawnia szereg właściwości systemowych gwary, fonetycznych oraz fleksyjnych. Elementy te nie są dla odbiorcy na tyle obce, by nie mogły być zrozumiałe, przez co stanowiłyby barierę interpretacyjną. Podobnie rzecz ma się ze słownictwem. Większość znaczeń gwarowych form leksykalnych, zarówno dyferencyjnych, jak i charakterystycznych dla języka ogólnego, a przybierających w gwarze inne znaczenie, czytelnik wywnioskuje z kontekstu. W tekście pojawiają się nieliczne wyrazy, zwroty czy wyrażenia, których odkrycie sensu może nastęcać trudności nieznanym gwary¹⁷.

Autor mniej lub bardziej konsekwentnie wprowadza do utworu gwarowe cechy fonetyczne (np. mazurzenie, zwężenie samogłosek pochylonych przed spółgłoskami sonornymi), trudno jednak wyraźnie stwierdzić, co jest tego przyczyną. Wpływ na zapis mogły mieć np. nawyki artykulacyjne i ortograficzne filozofa czy też błędy korektorskie¹⁸. Zdarza się, że niektóre zjawiska językowe są w tekście pomijane (np. archaizm podhalański). J. Tischner posługuje się bowiem ortografią literacką, która determinuje wybór elementów dialektalnych. Pisownia uogólniona nie pozwala na oddanie wszystkich cech gwary podhalańskiej, która stanowi przecież nieskodyfikowaną odmianę języka. Żaden, nawet sprawiający wrażenie autentyczny, utwór literacki, nie jest zatem w stu procentach gwarowy, przede wszystkim ze względu na przekroczenie granicy języka pisanego (Bartmiński 1977: 94–95). Gwara jako odmiana języka mówionego może się oczywiście przejawiać w formie pisanej, choć sposób utrwalenia rzutuje bez wątpienia na strukturę wypowiedzi (por. np. Wilkoń 2000: 35). Nieuwzględnione w zapisie właściwości kodu, jakim m.in. posługuje się autor, mogą także wynikać z niższego stopienia ugruntowania pewnych cech dialektalnych w języku autora, a nawet w języku całej wspólnoty. Jak pisze Zofia Kubiszyn-Mędrala, właściwości grafii twórcy „wskazują na zakres występowania określonych zjawisk językowych, [a także – uzup. I.K.] stopień ich ugruntowania w języku społeczności wiejskiej” (Kubiszyn-Mędrala 2014: 193).

Analiza fonetycznych wykładników gwarowych pozwala stwierdzić, że *Historia filozofii po góralsku* nie jest, jak pisze Anna Krupska-Perek, „niepełną (czy wybiórczą) transkrypcją fonetyczną przy użyciu alfabetu polskiego i zastosowaniu podstawowych reguł ortograficznych”¹⁹ (Krupska-Perek 1999: 50). Za transkrypcję uznaje się bowiem „zapisanie tekstu mówionego na podstawie ścisłej odpowiedniości głosek i znaków pisma” (SJP PWN), można również tym terminem określić „zapisanie tekstu pisanego w innej konwencji graficznej” (SJP PWN). Nie w pełni konsekwentne wprowadzanie przez autora cech dialektalnych zaprzecza pojęciu transkrypcji. Niewątpliwie tekst J.

¹⁷ Np. *kotwiyć się* ‘przykrzyć się’ (7), *miasto* ‘Nowy Targ’ (8), *zniedobocka* ‘zniecka, nagle’ (10), *ślus* ‘koniec, basta’ (24), *zbiórki* ‘żniwa’ (31), *ostomilso* ‘najmilsza, ukochana’ (40), *wyónacyć* ‘czasownik nabierający znaczenia dzięki kontekstowi’ (46), *špasy* ‘figle, psoty’ (46), *polowac* ‘myśliwy’ (36), *mysopusty* ‘karnawał’ (51), *kłaś watre* ‘rozpalać ognisko’ (56), *sajta* ‘polano’ (84), *bukowe portki* ‘spodnie wykonane z sukna’ (85), *scypać drzewo* ‘rozłupywać drewno wzdłuż słoju’ (106), *biała izba* ‘świątlica’ (108), *como izba* ‘główne pomieszczenie w domu drewnianym’ (108), *zaskródlić* ‘spulchnić i wyrównać zaoraną ziemię za pomocą brony’ (109), *skróny* ‘ze względu na’ (110).

¹⁸ Nie wiadomo, jaki wpływ na pisownię miała redakcja. W książce nie ma informacji o tym, czy zachowana została oryginalna pisownia autora.

¹⁹ Autorka dodaje: „Jest to (...) zapis zbliżony do sposobu dokonywania transkrypcji tekstów staropolskich, stosowany w stylizowanych tekstach literackich i popularnych wydaniach folkloru. Nie jest to natomiast zapis półfonetyczny czy transkrypcja uproszczona, w której oddaje się wszystkie fonetyczne cechy systemowe, a pomija się w zasadzie cechy niedystyngtywne, odchodzi się od zasad pisowni na rzecz wymowy, wprowadza się pojedyncze, konieczne znaki fonetyczne” (Krupska-Perek 1999: 50).

Tischnera nie jest ani transkrypcją, ani tym bardziej zapisem fonetycznym²⁰, tłumaczeniem czy przekształceniem na góralski²¹. Jeśli by „Przez stylizację gwarową [...] rozumieć ukierunkowany zabieg stylistyczno-językowy, który jest próbą podrobienia, podszycia się pod określoną gwarę lub gwarę w ogóle” (Bubak 1977: 253) gawędy nie będą także stanowić przykładu stylizacji językowej. Zupełnemu odcięciu się od terminu stylizacji przeczy jednak charakter pastiszowy utworu. Problem ten, ze względu na trudną do wyjaśnienia wariantywność zjawisk i hybrydowy charakter tekstu, wymaga dalszego rozwinięcia.

²⁰ Tekst nie oddaje wszystkich systemowych cech gwarowych.

²¹ Naturalnie nie mamy do czynienia z przekładem z jednego języka na inny.

Bibliografia

- BARTMIŃSKI, J. (1977). *O derywacji stylistycznej (na przykładzie poetyckiego interdialektu folkloru i „gwar” w literaturze)*. W: J. Bubak, A. Wilkoń (red.), *Z zagadnień języka artystycznego*, Kraków, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 87–111.
- BONOWICZ, W. (2007). *Ks. Józef Tischner*, Warszawa: Świat Książki.
- BUBAK, J. (1977). *Stylizacja gwarowa na przykładzie „Rodu Gąsieniców” J. Kapeniaka*. W: J. Bubak, A. Wilkoń (red.), *Z zagadnień języka artystycznego*, Kraków, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 251–260.
- DUBISZ, S. (1996). *O stylizacji językowej*. W: A. Wilkoń (red.), *Język Artystyczny*, 10, 11–23.
- GALAROWICZ, J. (2013). *Ks. Józef Tischner*, Kraków: Petrus.
- GROCHOLA-SZCZEPANEK, H. (2012). *Język mieszkańców Spisza. Pleć jako czynnik różnicujący*, Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.
- JĘDRZEJEWSKA, M., STIEBER, Z. (1951), *Przedrostki stopnia najwyższego na- i naj- w dawnej polszczyźnie i w dzisiejszych gwarach*. *Język Polski*, 31, nr 4, s. 155–158.
- KAŚ, J. (2015). *Ilustrowany leksykon kultury i gwary podhalańskiej*, t. 1, Bukowina Tatrzańska: Bukowińskie Centrum Kultury „Dom Ludowy”, Nowy Sącz: Małopolskie Centrum Kultury „Sokół”, Nowy Targ: Zakład Poligraficzny MK.
- KRUPSKA-PEREK, A. (1999). *Napisana i wygłoszona „Historia filozofii po góralsku”*. *Problem tożsamości tekstu*. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN*, 44, 45–56.
- KUBISZYN-MĘDRALA, Z. (2014). *Ludowy tekst artystyczny jako źródło poznania gwary (na przykładzie „Wesela hoczoskiego...”)*. W: M. Rak i K. Sikora (red.), *Badania dialektologiczne: stan, perspektywy, metodologia. Materiały konferencji naukowej „Gwara i tekst”*. Kraków, 27–28 września 2013 r. (s. 189–200), Kraków: Księgarnia Akademicka.
- POSPISZYL, A. (2001). *Nieosobowe struktury wypowiedziane w opowiastkach filozoficznych Józefa Tischnera*. *Prace Językoznawcze*, 3, 107–116.
- POSPISZYL, A. (2002). *Dialektyzmy, archaizmy i kolokwializmy we frazie werbalnej tekstu „Historia filozofii po góralsku”*. *Prace Językoznawcze*, 4, 59–70.
- PRZERWA-TETMAJER, K. (1955). *Na Skalnym Podhalu*, wstęp A. Łempicka, przypisy i słowniczek R. Hennel, Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- SJP PWN. *Słownik języka polskiego PWN*. Pozyskano z <http://sjp.pwn.pl>.
- TISCHNER, J. (2008). *Historia filozofii po góralsku*, wyd. III, Kraków: Wydawnictwo Znak.
- WILKOŃ, A. (1984). *Problemy stylizacji językowej w literaturze*. *Przegląd Humanistyczny*, 3, 11–27.
- WILKOŃ, A. (2000). *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- WYDERKA, B. (2017). *O stylizacji gwarowej dyskusyjnie*. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN*, 64, 333–351.

ILONA KULAK**THE PHONETIC EXPONENTS OF THE DIALECTAL STYLIZATION OF A HISTORY OF PHILOSOPHY IN GÓRAL OF JÓZEF TISCHNER**

The article presents the linguistic features of *Historia filozofii po góralsku* (*A History of Philosophy in Góral*) of Józef Tischner. The stories have a generalized, literary spelling, nonetheless the text records many language elements of the Podhale dialect, which the author was an active user. Basing on written language, an analysis shows the phonetic layer of the dialect contained in the text. The author records some features of the dialectal system consistently, others – only partially. An analysis also points out the linguistic nature of the stories. It has been assumed that the text cannot be considered as a transcription, especially a phonetic transcription, a translation or a transformation into the dialect of the inhabitants of Podhale region. The dialect, as a variety of the spoken language, can be expressed in a written form, although it affects the structure of the text.